

večer, kadar ni vetra in se kaže, da bo drugo jutro rosa ali pa deževno; tako dela več dni zaporedoma. Bolhe zginejo po njem, lan raste veselo, in že v 3 tednih se vidi očitno, kaj premore mavec.

Različna vrednost stelje.

Za slamo je mah naj bolja stelja, hoja obilno z mahom zmešana je pa še bolja, resje in mlade vejice smerečje in jelove so pa slaba stelja zato, ker le počasi strohné, tedaj tudi le debeli zemlji teknejo; naj manj za steljo in gnoj pa je listje vredno. Če se v gorah bukovju jemlje suho listje, 1 cent take pobrane stelje pri 120letnem posekovanju naredi škode za 6 kubičnih čevljev na lesu, 5 kub. čevljev pri 100letnem in 4 kub. čevlje pri 80letnem posekovanju. V bukovji in smerečji na gorah naj se 40 do 50 let čaka s poberanjem stelje; od listnatega drevja naj se grabi stelja pozno poleti in v začetku jeseni, v hojevji pa pozneje v jeseni.

Starozgodovinski pomenki.

O imenu Styria, Štirsko, Štajarsko, Steiermark.

Razložil Davorin Terstenjak.

Že v svojem spisu „o Noriku in Noreji“ sem oglašil ¹⁾ gornje ali noriške Tauriščane za Slovence, in po vsestranskem pretresovanju še sedaj ne morem terditi drugega. Noben klasik teh Tauriščanov nima za Kelte; edino ime „tauro“ pa nič ne dokaže, ker je apelativno, kar nista spoznala samo ostroumna izpraševavca Otfrid in Joanez Müller ²⁾, temoč tudi Diefenbach, nar imenitniši preiskavec zgodovine Keltov, terdi rekoč: „Kteri koli pomen je utegnilo imeti prvotno pleme tega in mnogih drugih imen — in en pomenje moglo imeti, — toliko je gotovo, da ga nahajamo razširjenega čez obilo krajev in narodov, da ni moglo biti le keltiško, — tedaj tudi brez zgodovinskih faktorov ne pripuša veljavnega sklepa zastran keltiškega izvira ³⁾“.

Da so gornji Tauriščani bili z Noričani enake narodnosti, vidimo očitno iz Strabona, kateri piše: „k Noričanom spadajo tudi Tauriski“, in iz Plinija: „nekdaj Tauriščani sedaj Noričani imenovani“.

Od teh noriških Tauriščanov se imajo dobro razločevati enako se glaseči Tauriski Polybia, od katerih Diefenbach pravi, da so celo ali pa na pol ligurskega pokolenja ⁴⁾. Po Štefanu bizantiškem se ti Tauriski tudi velijo Taurini, po Eratostenu: Teriski in Tauroi. Te Tauriske rimski pisatelji in tudi gerški zmiraj štejejo k ligurskemu plemenu, in njihova domačija je bila v Galii čezpadanski, kjer je njih glavno mesto Augusta Taurinorum — dnešnji Turin stalo ⁵⁾. Učeni še niso edinih misel, kakošne narodnosti da so Liguri bili. Mannert je ima za naj čistejše in naj starejše deblo Italov ⁶⁾ ter pravi, da so Lepontii, Orobii, Oksubii in Euganei njih soplemeniki. Ukert ⁷⁾ še k njim prišteva Ambrone. Dosti življev pričuje za sorodnost Pelazgov. Za čisto keltiško pleme teh Tauriskov nobeden ni spoznal ne star ne nov kritičk zgodovinoslovec.

Vendar Tauriščani, kateri so na dolnji Savi, Dravi in Dunaji (Donavi) stanovali, so po Strabonu bili keltišk rod, in za takošnega sem jih spoznal tudi jaz. Da pa gornji ali noriški Tauriščani, ktere nam popi-

suje Strabon okoli Aquileje in Nauporta, in od katerih Plini pravi, da so enaki z Noričani, niso bili Kelti, nas spet prepričujejo klasiki. Livi, Plini, Strabon in Ptolomej čezpadanske Tauriske imenujejo ligursko pleme; ako bi noriški bili z unimi sosodni, gotovo bi Plini, Strabon in Ptolomej, kateri o noriških govorijo, ne bili zamolčali te sorodnosti. Ravno tako bi bil Strabon, kateri očitno pravi, da dolnji Tauriščani so bili keltišk rod, Tauriščane kraj Aquileje in Nauporta, katerih soplemenike imenuje Noričane ¹⁾, oglašil za Kelte, ako bi bil kakošen temelj imel za to. Nasledniki teh Tauriščanov so še živeli do 10. stoletja po Kr. od Aquileje do visokih solnograških tor, in pisatelji so jih narodski imenovali Vinde, sami pa so se imenovali Štirčani.

Po mojem mnenji noriški Tauriski rimskih pisateljev niso bili drugi, kakor Štirčani, katerih ime še dnešnji den sluje. To ime ni kje nastalo v srednjem veku, marveč je slulo za Rimljana, ker na Peutingerjevi tabli nahajamo rimsko postajo Štiriate, ktero Muhar pri dnešnji Strehovi išče ²⁾. Tudi na nekem rimskem spominku, kateri je najden bil pri Windischgarstenu kraj reke Stire (Steyer), se je našla beseda Stiriates ³⁾, — je toraj dokazov zadosti, da beseda ni iz srednjega veka, in da ime Štirčan, Štyrus, Steirer ni nastalo po gradu in mesticu Steyer, kakor blodijo naši domači nemški pisatelji.

Dajmo sedaj zgodovino besede Stira, Štirčan kritički pretresti, in prepričali se bomo, da „Stiriates“ to pomeni, kar Tauriski.

Gotovo je bila v indoeuropejskem prvotnem jeziku korenika: sthur ali sthir znana, ktera je to pomenila kar tur, dhar, gâ, gibati se, teči, rasti, ker enako kakor iz korenike dhar, nahajamo v sanskritskem jeziku pomene sthira = Stier, bik, tudi sthûra, in sthira, zemlja. Toraj ravno tista enakost kakor v besedah gaus = zemlja in krava ⁴⁾, ila zemlja in krava itd.

Za prvotni pomen korenike sthir, sthur = gibati se, teči, rasti, govorijo indo-europejski izpeljanci: na primer gotiški stiur, tôle, mlad junček, althochdeutsch. stior, anglosaksonski steor, junec, bik, rhaetoromanski sterla, mlada krava, v jeziku starih Slovanov stir ⁵⁾, bik, kakor ime božanstva Štirbog, po metatezi Štribog = Turbog, Kilbog, pričuje.

Da je ta korenika res pomenila: „gibati se, teči, rasti“, še pričuje sanskritska beseda sthurin po Wilsonu pack hors (Packpferd); tedaj v ti besedi spet najdemo tisto enakost, kakor v besedi ukšan, vol, ali v vedaiškem narečji tudi konj, kar pričuje, da korenika ukš, ktera v sanskritu pomeni: pomočiti, teči, je izvorno pomenila: gibati se, rasti, ker v pomenu ukšan, vol, je idea gibajočega, rastečega bitja izražena.

(Dalje sledi.)

Za poduk in kratek čas.

Odkod in odkdaj je loterija?

Srečkati (lozati) za to ali uno stvar je že od nekdanj navadno bilo. Gerki in Rimci so srečkali s pesmi Homera in Virgilija ali kakega družega slavnega pesnika; njih bukve so odperali in ta ali uni stavek (verz), na kterege so po naključbi zadeli, bil jim je srečka (loz) za to ali uno početje

¹⁾ Glej „Novice“ tečaj 1854, str. 102, 103.

²⁾ Ottf. Müller „Etrusker“ I., 134—5, Joh. v. Müller „Gesch. der Schweiz“ I. 39. Anmerk. 19.

³⁾ Diefenbach „Celtica“ II., 144.

⁴⁾ Diefenbach „Celtica“ II., 139.

⁵⁾ Glej Livi XXI. 38, V. 34, 250—1. Ptolomej III. 1. Strabon IV. Plini III. 5.

⁶⁾ Mannert IX. 1. str. 250—1.

⁷⁾ Uckert II. 2, str. 289—90.

¹⁾ Glej Strabon IX. 27.

²⁾ Muhar „Gesch. der Steierm.“ I. 87.

³⁾ Glej Šafarik „Abkunft der Slaven“ str. 175.

⁴⁾ Glej dr. Kuhn „Zur ältesten Geschichte der indogermanischen Völker“ v Weberovem časopisu „Indische Studien“ I. R. III. Heft str. 339. Da sthira tudi pomeni „zemlja“, terdi Barth. (Glej Barth „Altdeutsche Religion“ II. 129.)

⁵⁾ Lastne imena Štir se še najdejo v staročeskikh listinah, in po Slovenskem še danes pravijo močni kravi štirna, veliki pa kolača. Pis.

ali za celo življenje. Kristijani prvih stoletij, kakor nam pismo sv. Avguština do Januaria pripoveduje, so vkljub vsemu svarjenju cerkvenih zborov ravnali ravno tako z bukvami sv. evangelija. Srečkanje (lozanje) med tako imenovanimi dvanajsterimi sv. nočmi (od Božiča do sv. Kraljev) z vlivanjem svinca, metanjem čevljev itd. je tudi menda vsem našim bravcem dobro znano.

Iz tega „lozanja“ se je izcimila igra za dnar iz „lonca sreče“ v srednjem veku; pozneje je prišlo srečkanje s „kolesom sreče“ na versto, tu je šlo za velik dnar, in take loterije so vstale na Laškem leta 1530, na Francozkem in Angleškem leta 1567.

V Benetkah so se začele loterije za mnogoverstne posestva ob času ljudovlade. Javne službe so se oddajale po srečkanji; srečkalo se je za zemljiša, poslopja, štatve, dragocene podobe itd. To se je imenovala „razredna loterija (Classenlotterie).“

Enaka naprava v Genovi pa je peljala še k nevarniši loteriji, po kateri je že marsikdo prišel na beraško palico. V Genovi so se le za 2 leti izvoljeni osmeri svetovavci (governatori), kateri so z glavarjem (dožetom) vred bili „malo državno svetovavstvo“, po srečkanji volili; vsakega polleta sta odstopila dva, in namesto nju sta bila dva druga iz velikega svetovavstva v malo voljena.

To srečkanje je sprožilo leta 1620 v glavi Genueza, Benedetto Gentile po imenu, prvo misel za napravo male loterije ali loterije z 90 številkami; zato se ta še dan današnji navadna loterija imenuje genueška loterija (lotto di Genova), ktera se je v 17. stoletju iz Laškega zaplodila čez Nizozemsko na Nemško itd.

Mična je zgodovina te loterije s številkami. Ker je vsak vladni svetovavec naj manj mogel 40 let star biti, tedaj število v velikem svetovavstvu, čeravno je štel 400 svetovavcov, za to službo ugodnih ni znašalo čez 120. Imena teh so bile eno leto pred na list natisnjene in ti listi med ljudstvom razdeljeni. Ko je bil dan volitve, je mlad fant, na ktere ga so obesili mnogo blagoslovljenih svetinj, da ga satan ni premotil, iz lonca vzdignil 2 listika; na vsakem je bilo zapisano ime, in ktere ga je iz tega lonca privlekel, tisti je bil za svetovavca malega sveta izvoljen.

To ravnanje posnemaje je omenjeni Benedetto Gentile pri sebi doma naredil napravo, da vsak, kdor je hotel, je na dve imeni za volitev izbranih svetovavcov stavil manjši ali večji znesek. Kdor je uganil enega ali oba tistih dveh, ki ju je fant iz „srečnega lonca“ vzdignil, je dobil od njega, kakor je stavil, več ali manj dnarja; za vseh družih 118 je vstal dobiček v njegovem žepu. Kdor je le eno ime izmed obeh izvoljenih svetovavcov uganil, je zadel „izleček“ (ekstrakt, estrado); kdor je uganil oba, je zadel ambo, to je, obadva.

To je bil začetek male loterije. Bolj pametno ljudstvo se je kmali prepričalo, kako nevarna je loterija, če se ji človek vès uda; zato so že tačas Lah prekerstili ime iznajdenika „Benedetto“ v „Maledetto“, in kakor narodna pravica pripoveduje, ga je vrag vzel. Vendar je znajdba njegova ljudem čedalje bolj dopadla in čedalje bolj se razširila; namesto vladnih svetovavcov je bilo lahko postaviti le številke, pridjali so še terno, pozneje kvaterno in nazadnje celo kvinterno. Človeka mika, da bi naglo in brez truda obogatel; zato se je razširila mala loterija skor po vseh deželah.

Slovanski popotnik.

* Nov česk koledar pod imenom „Časnik“ je prišel v Beču v založbi tiskarja L. C. Zamarskega na dan. Spisal ga je slavnoznani vrednik „Slov. Nov.“ gosp. Daniel Lichard in vstvaril prav mično knjigo, ktera zraven navadnih koledarskih stvari obsega na 22 polah lepe zvezdoslovne, natoroznanske, fizičko-tehniške, gospodarske, zgodovinske, narodske spise, življenjopise, basni itd.; mar-

siktera stvar je razjasnjena s podobami. Gosp. Lichard se je skazal izverstnega vrednika tudi v tem delu, ki bode tudi čez meje svoje domovine, Česke in Moravije, za ktero je pred vsem namenjeno, gotovo našlo obilo prijateljev. Cena temu „časniku“, ki se dobiva po vseh mestih slovanskega jezika, je 1 fl. 20 kr.

* 13. dan p. m. so se začele sopet rusovske gledišča, ki so bile po smerti cara Nikolaja pol leta zaperte. Gledišče v Moskovi, ki je leta 1853 pogorelo, se bo sopet izidalo tako veliko, da bo naj večje na svetu; do leta 1853 je bilo, kar se tiče veličine, tretje v Evropi.

* V Petrogradu se je 8. dan p. m. na ondašnjem vseučelišču slovesno odperla nova fakulta iztočnih jezikov, ktero je ustanovil že rajni car Nikolaj; razdeljena je na 5 oddelkov: v enem se bode učil jezik arabsko-perzijsko-turško-tatarski, v drugem mongoljsko-kalmuško-tatarski, v tretjem kitajsko-mandžurski, v četrtem hebrejsko-arabski, v petem gruzijsko-armensko-tatarski. Učenci te fakulte morajo razun jezikov se učiti tudi povestnico teh narodov in verozakon, ruski jezik in zakonik. (Nev.)

* Slavnega Fr. L. Čelakovskega življenjopis pod napisom „Život a pusobeni Fr. L. Čelakovskeho“ je prišlo v Pragi na svitlo. Gosp. Ig. Jan. Hanuš ga je spisal. (Lumir.)

* V Lvovu se vnovi izdaja glasoviti poljski slovnik S. B. Linde-tov. Zvezek prvi je že natisnjen, obsega 102 pol, cena mu je 6 fl. 40 kraje. Ostali 4 zvezki bojo veljali po 3 fl. 20 kr. (Nev.)

* Med naročniki na česki časnik „Škola a Život“ se nahaja tudi Vojteh Náprstek, knjigar v severni Ameriki. (Slov. Nov.)

* Gosp. Hanuš je zraven českega spisa o nemško-slovanski arheologiji dal tudi spisek v nemškem jeziku na svitlo pod naslovom: „Ueber die alterthümliche Sitte der Angebinde bei Deutschen, Slaven und Litauern“. (Lumir.)

* Po statističnem izkazu od leta 1854 se je na Ogerskem, Horvaškem, Slavonskem, v Vojvodini serbski in Banatu v 4061 ljudskih šolah učilo v madjarskem, v 2064 v slovanskem, v 984 v nemškem, v 261 v rumunskem, v 3 pa v talijanskem; v 939 šolah se je mešalo več jezikov.

* „Narod. Nov.“ v Zagrebu razglašajo, da slavni gosp. Ludevik Vukotinović, vrednik „Gospodar. Nov.“ je izdal v nemškem jeziku knjižico rastlinoslovja pod imenom „Die Botanik nach dem naturhistorischen System“ v veliki osmini na 74 str. Knjižica ta — pravijo „Nov.“ — ni izdelana po kalupu mnogih enakih del „s slogom strogo učenim i zameršenim“, ampak je v vsem v razumljivem jeziku pisana in zložena po stanu naravoslovnega znanstva sedanjega časa. Rastlinoznanstvo je imenitno znanstvo; ono daje ljudem brati tisto veliko knjigo narave, kjer s svojim perstom Stvarnik piše zlato in večno besedo v slavo svojo in stvarjenja svojega. Vprašan: zakaj ni knjižice te v domačem jeziku spisal, je gosp. pisatelj odgovoril, „da bi ne bil s tem dosegel svojega namena, ker lahko bi našince na perste soštel, kterim je mar za to vednost, in kteri bi si omislili to knjižico, da jim koristi“. Bog in duša! res žalostno je to.

* V Celovcu je prišel na svetlo „Kraljodvorski rokopis“. Iz staro-českega ga je poslovenil Fr. Levstik. Velja 12 kr. Prestava slavnega pervopisa je izverstna, natis je ličen, cena nizka, gré tedaj gosp. Leonu po pravici velika hvala, da je spravil važno Hankovo najdbo tudi v našem jeziku na dan.

* „Domače živinozdravstvo v boleznih kónj, govedja, ovác, prešičev, koz in psov —